

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

УДК 37.018.1:376.3:316.6

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17281303>

**Освітня інклюзія в онлайн-середовищі як фактор успішної соціалізації
дітей з особливими освітніми потребами**

Кас'яненко Оксана Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-6730-447X>

Волотовська Тетяна Павлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти, ДЗВО «Університет менеджменту освіти», м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-0381-3261>

Станкевич-Волосянчук Оксана Ігорівна,

кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри зоології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-8150-7465>

Прийнято: 24.09.2025 | Опубліковано: 06.10.2025

Анотація. Соціалізація є ключовою передумовою розвитку дитини, адже передбачає засвоєння багатого суспільного досвіду, який вона опановує поступово, проходячи низку послідовних етапів. Дитина з особливими освітніми потребами може їх вдало подолати лише за умов доступного

освітнього середовища. **Метою** статті було розкрити специфіку реалізації інклюзивного дистанційного навчання та обґрунтувати його роль як важливого чинника успішної соціалізації дітей з особливими освітніми потребами. Основні **методи** дослідження охоплювали аналіз наукової літератури, синтез та узагальнення отриманих даних. **Результати.** Зауважено, що організація освітнього процесу в дистанційному форматі з урахуванням інклюзивних принципів потребує цілісного підходу, який поєднує педагогічну гнучкість, технологічну грамотність і чутливість до індивідуальних потреб кожного здобувача освіти. Визначено основні критерії, на яких ґрунтується ефективно впровадження інклюзії, зокрема індивідуальний підхід, психологічний супровід, гарантування колективної взаємодії, формування безпечного освітнього середовища. Одним із головних чинників успішного проведення онлайн-уроків є продумане планування змісту та організаційних форм освітньої діяльності, беручи до уваги індивідуальні характеристики розвитку учнів. Під час онлайн-навчання важливо надавати дітям з особливими освітніми потребами адаптовані візуальні матеріали – презентації, відео, короткі анімації тощо. Вони слугують ключем до розуміння навчальних завдань і знижують когнітивне навантаження. Розглянуто приклади цифрових інструментів, які сприяють комунікації в онлайн-середовищі, зокрема вебсервіси для створення адаптованих навчальних матеріалів (Canva), платформи для зворотного зв'язку, синхронної взаємодії та групових занять (Zoom, Google Classroom), віртуальні дошки (Padlet). Окремо окреслено педагогічні умови та практичні шляхи підвищення ефективності соціалізації дітей з особливими потребами в інклюзивному онлайн-середовищі: індивідуалізацію навчання, активне використання синхронних і асинхронних форматів навчання, допомога асистента вчителя, психологічний супровід учнів та їхніх родин. У **висновках** зазначено, що комплексне поєднання педагогічної підтримки, адаптованих

навчальних матеріалів та інтерактивної взаємодії є ключовим аспектом вдалої соціалізації дітей в інклюзивному середовищі. Дієве впровадження інклюзивних підходів в онлайн-освіту є важливим фактором успішної адаптації дітей з особливими освітніми потребами та забезпечення їхнього рівноправного доступу до якісних освітніх послуг.

***Ключові слова:** соціальна адаптація, інклюзивна освіта, дистанційне навчання, воєнний стан, цифрові ресурси.*

Educational inclusion in the online environment as a factor in the successful socialization of children with special educational needs

Oksana Kasianenko,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Preschool and Special Education, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-6730-447X>

Tetiana Volotovska,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Pedagogy, Administration and Special Education, University of Education Management, Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-0381-3261>

Oksana Stankiewicz-Volosianchuk,

PhD in Biology, Associate Professor, Department of Zoology, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-8150-7465>

***Abstract.** Socialization is a key prerequisite for a child's development, as it involves the assimilation of rich social experiences that they gradually acquire, passing through a series of successive stages. A child with special educational needs*

can achieve successful completion of these stages only under the conditions of an accessible educational environment. This **article aimed** to reveal the features of implementing inclusive education in a distance format and to substantiate its role as an essential factor in the successful socialization of children with special educational needs. The primary **research methods** included the analysis of scientific literature and the synthesis and generalization of the data obtained. **Results.** It was noted that organizing the educational process in a distance format, taking into account inclusive principles, requires a holistic approach that combines pedagogical flexibility, technological literacy, and sensitivity to the individual needs of each student. The study identified the main approaches on which the effective implementation of inclusion is based, specifically an individual approach, psychological support, ensuring collective interaction, and creating a safe educational environment. One of the determining factors for the successful conduct of online lessons is thoughtful planning of the content and organizational forms of educational activities, taking into account the individual characteristics of students' development. During online learning, it is essential to provide children with special educational needs with adapted visual materials, such as presentations, videos, and short animations, to support their learning. They serve as a key to understanding educational tasks and help reduce cognitive load. Examples of digital tools that facilitate communication in an online environment include platforms for creating adapted educational materials (such as Canva), platforms for feedback, synchronous interaction, and group classes (like Zoom and Google Classroom), as well as virtual boards (like Padlet). Separately, pedagogical conditions and practical ways to increase the effectiveness of socialization for children with special needs in an inclusive online environment are identified, including individualized learning, the active use of synchronous and asynchronous learning formats, support from a teacher assistant, and psychological support for students and their families. **The conclusions** indicate that a comprehensive combination of pedagogical support,

adapted educational materials and interactive interaction is a key factor in the successful socialization of children in an inclusive environment. The practical implementation of inclusive approaches in online education is a crucial factor in the successful adaptation of children with special educational needs and ensuring their equal access to high-quality educational services.

Keywords: *social adaptation, inclusive education, distance learning, martial law, digital resources.*

Постановка проблеми. Соціалізація особистості є поетапним процесом засвоєння знань, норм, цінностей, установок та зразків поведінки, притаманних суспільству, результатом якого є здатність успішно функціонувати в ньому. Діти з особливими освітніми потребами (ООП) є вразливою групою, для якої соціалізація часто ускладнена бар'єрами комунікації, обмеженим доступом до освітніх ресурсів та недостатньою підтримкою з боку педагогів та однолітків. Ця категорія дітей може мати фізичні, психічні або розумові розлади, що утруднює інтеграцію в соціальне середовище, проте не зменшує її важливості. Для пришвидшення та полегшення цього процесу застосовують інклюзивне навчання, головним принципом якого є забезпечення права кожної дитини на повноцінну освіту та створення умов для її соціальної інтеграції.

На теперішній час освітній процес значною мірою трансформується під впливом цифрових технологій та впровадження дистанційної форми навчання. Для дітей з ООП дистанційне навчання створює як нові можливості, так і певні виклики: з одного боку, воно дає змогу гнучко організувати освітній процес відповідно до індивідуальних потреб учнів, а з іншого – підвищує ризик соціальної ізоляції та ускладнює інтеграцію в колектив однолітків. У цьому контексті важливим завданням стає пошук ефективних шляхів інтеграції дітей

з ООП в освітнє середовище завдяки цифровим інструментам та онлайн-платформам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у вивчення процесів соціалізації та соціальної адаптації дітей з ООП на сучасному етапі розвитку педагогічної науки та практики зробили як закордонні, так і українські дослідники. Зокрема, E. Weedon та F. Lezcano-Barbero акцентували увагу на важливості створення педагогічних умов, що сприяють не лише академічному навчанню, а й формуванню комунікативних та соціальних компетентностей дітей з ООП [1]. Актуальною є також робота I. Alkinj, A. Pereira, P. Santos, у якій визначено особливості розвитку соціальних навичок у дітей з аутизмом та проаналізовано роль освітніх програм, заснованих на моделюванні поведінки та соціальних історіях. [2]. В. Azwar розглянув роль учителя у виробленні соціальних навичок, наголосивши на підтримці інтересів дітей і створенні умов для виявлення потенціалу як основи успішної соціалізації [3].

Окремим аспектам соціалізації та соціальної адаптації дітей з ООП присвятили свою статтю вітчизняні дослідники Г. Олійник та Г. Пилюк [4]. Автори зосередилися на важливості інклюзивного підходу, що гарантує рівні можливості для здобуття освіти, досвіду та знань усіма дітьми незалежно від їхніх особливостей. У цьому контексті вагомим є напрацювання Н. Бахмат та О. Довгань, які розкрили значення інклюзивного середовища як основного простору соціалізації та розвитку дітей з ООП [5], а також Л. Прохоренко [6] та Х. Колбасової [7], які охарактеризували ключові психологічні чинники, що сприяють успішному впровадженню інклюзивного підходу в освітній процес і соціалізації дітей.

Останнім часом усе частіше українські науковці наголошують на тому, що під час воєнного стану особливої актуальності набуває використання онлайн- і змішаних форм інклюзивного навчання. Так, наприклад, інклюзію в

контексті цифровізації освіти проаналізували Л. Гренюк, В. Олексенко та Н. Фединяк, які звернули увагу на ефективність інноваційних освітніх технологій в умовах воєнного стану в Україні [8], Л. Школяр та А. Михайлюченко, які окреслили можливості онлайн-навчання та доцільність посиленого педагогічного супроводу дітей з ООП [9], О. Вишник, яка висвітлила основні труднощі, що виникають у процесі організації онлайн-занять для інклюзивних класів [10].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених соціалізації дітей з ООП, недостатньо вивченим залишається питання освітньої інклюзії в онлайн-середовищі, що дає змогу формувати соціальні навички. Відсутність системних досліджень у цьому напрямі значно ускладнює розроблення дієвих педагогічних стратегій та методичних рекомендацій для успішної соціалізації дітей з ООП в умовах цифрового навчального середовища.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – розкрити особливості реалізації інклюзивного навчання в онлайн-середовищі та обґрунтувати його роль як важливого чинника успішної соціалізації дітей з ООП.

Завдання статті:

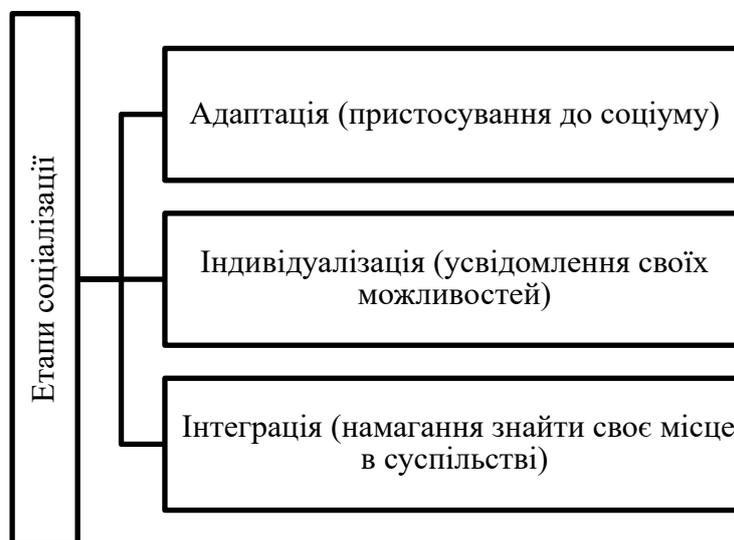
1. Проаналізувати теоретичні засади та сучасні підходи до впровадження інклюзивної освіти під час дистанційної форми навчання.
2. Дослідити можливості цифрових технологій та онлайн-платформ для забезпечення соціальної взаємодії дітей з ООП.
3. Визначити педагогічні умови та практичні шляхи підвищення ефективності соціалізації дітей з ООП в інклюзивному онлайн-середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність соціалізації полягає в гарантуванні повноцінного функціонування індивіда в суспільстві через його успішну інтеграцію в соціальне середовище. У сучасній

педагогічній науці соціалізацію розглядають як найбільш всеохопне поняття серед тих, що описують становлення особистості, адже воно враховує не лише свідоме засвоєння знань про навколишній світ і норми соціальної поведінки, а й вироблення власної системи цінностей та життєвих орієнтирів [11, с. 193]. На сьогодні проблема соціалізації дітей з особливими потребами цілком закономірно набуває актуальності, адже визначає можливості повноцінної інтеграції в суспільство, поглиблення життєвих компетентностей та забезпечення рівних прав на розвиток і самореалізацію. Отже, соціалізація є ключовою передумовою формування дитини, адже передбачає засвоєння багатого суспільного досвіду, який вона опановує поступово, проходячи низку послідовних етапів (рис. 1).

Рисунок 1

Етапи соціалізації дітей з ООП

Джерело: власна розробка авторів

Досягти успішного проходження цих етапів дитині з ООП можна лише за умов інклюзивного освітнього середовища. Насамперед слід підкреслити, що інклюзивну освіту зазвичай визначають як спеціально організований

освітній процес, що надає учням з ООП можливість навчатися разом із ровесниками в загальноосвітньому середовищі за стандартними програмами з урахуванням індивідуальних потреб.

Освітня інклюзія ґрунтується на декількох важливих підходах, які забезпечують її ефективність (рис. 2).

Рисунок 2

Основні підходи ефективного впровадження освітньої інклюзії

Індивідуальний підхід

- Психологія інклюзії ґрунтується на визнанні унікальності потреб кожної дитини. Їх урахування в процесі навчання надає відчуття підтримки й прийняття, що позитивно впливає на емоційну стабільність та мотивацію до навчальної діяльності

Психологічний супровід

- Важливою складовою інклюзії є психологічна підтримка, яка сприяє соціалізації дітей з ООП і забезпечує умови для їхньої адаптації до освітнього середовища

Формування толерантності серед однолітків

- Одним із ключових напрямів є розвиток емпатії та розуміння особливостей дітей з ООП, що створює атмосферу взаємоповаги й підтримки

Комунікативні вміння

- Участь у спільних видах діяльності виробляє здатність працювати в команді, долати конфлікти й будувати здорові міжособистісні стосунки

Колективна взаємодія

- Спільні проекти, ігри та завдання допомагають дітям навчитися співпраці, компромісу й взаємопідтримки, що формує почуття єдності

Безпечне середовище

- Важливим чинником інклюзії є створення сприятливого емоційного середовища. Діти з ООП нерідко відчувають тривожність чи невпевненість, і саме підтримка з боку вчителів та однолітків допомагає знизити рівень стресу та полегшити адаптацію

Джерело: узагальнено авторами на основі [6]

Із введенням воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 року освітні заклади були змушені адаптуватися до нових умов через запровадження дистанційної форми здобуття освіти, яка передбачає інтеграцію цифрових платформ та інтерактивних інструментів в освітнє середовище.

Варто зауважити, що організація освітнього процесу в онлайн-форматі з урахуванням інклюзивних принципів потребує цілісного підходу, який поєднує педагогічну гнучкість, технологічну грамотність і чутливість до індивідуальних запитів кожного здобувача освіти. Одним із визначальних чинників успішного проведення таких уроків є продумане планування змісту та організаційних форм навчальної діяльності, беручи до уваги індивідуальні особливості розвитку учнів.

Дистанційне навчання для дітей з ООП повинне базуватися на чотирьох ключових принципах, таких як інтерактивність (усі учні навчаються спільно в цифровому середовищі, підтримуючи рівноправну взаємодію з однолітками та педагогами), диференціація (навчання адаптується до індивідуальних можливостей учнів, використовуючи різнорівневі технології), індивідуальний підхід (ураховуються особливості порушень і комунікативні здібності дитини для ефективного навчання) та пластичність (темп навчання підбирається відповідно до здатності учня адаптуватися до онлайн-формату) [12].

До ключових ознак онлайн-навчання належать також синхронна та асинхронна форми взаємодії педагогів та здобувачів освіти. Синхронне навчання передбачає проведення онлайн-занять у режимі реального часу, що забезпечує безпосередній контакт між учителем та учнями з ООП. Асинхронне навчання ґрунтується на використанні заздалегідь підготовлених відеоуроків, мотиваційних відео чи інших матеріалів, які педагог передає батькам для самостійного опрацювання дитиною. У разі, коли дитина з ООП не може самотужки засвоїти матеріал, важливу роль відіграє допомога батьків.

Особливе значення під час дистанційного навчання має застосування наочних матеріалів. Якщо вони залишаються в закладі освіти, альтернативою можуть стати будь-які доступні предмети з домашнього оточення, які виконують функцію засобів візуалізації та підтримують ефективність навчання. Проте в сучасних умовах, коли світ орієнтується на максимальну

швидкість та скорочення етапів досягнення результату, актуальним є подання інформації в структурованій формі – схемах, таблицях, презентаціях. Такий формат виявляється значно дієвішим для сприйняття та запам'ятовування матеріалу здобувачами освіти будь-якого віку [13, с. 155]. Дистанційне навчання на практиці довело доцільність і результативність використання таких засобів візуалізації для всіх категорій учнів, але для дітей з ООП важливо надати адаптований візуальний матеріал (презентації, відео, короткі анімації тощо), який є основою розуміння завдань та гарантує низьке когнітивне навантаження [10, с. 199]. Для цього можна ефективно впроваджувати різні цифрові інструменти, зокрема програми Google Slides та PowerPoint для створення презентацій, платформи LearningApps, Kahoot, Quizizz – для інтерактивних вправ, тестувань тощо. Окремо варто виокремити інструмент Canva, призначений для створення адаптованих навчальних матеріалів для дітей з ООП, зокрема для учнів із порушеннями зору. За допомогою фільтрів, що імітують сприйняття кольорів людьми з колірною сліпотою, Canva дає змогу розробляти матеріали, доступні для всіх дітей незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, що сприяє успішному навчанню та всебічному розвитку учнів.

Інтерактивні технології в сучасному освітньому процесі охоплюють різноманітні методи та форми, що зміцнюють соціальну єдність серед учнів. До них належать онлайн-дидактичні ігри, колективні обговорення та командні змагання, що не лише активізують пізнавальну діяльність, а й формують навички співпраці та взаємопідтримки. Використання таких інструментів розглядають як дієвий засіб адаптації української освіти до європейських стандартів. Для дітей з ООП такі методи часто є єдиною реальною спроможністю долучитися до спільного навчання та повноцінної комунікації з однолітками.

Так, наприклад, альтернативний підхід до організації освітнього процесу пропонує платформа Nearpod, яка розширює можливості традиційного аудиторного навчання. Вона дає змогу педагогам розробляти інтерактивні презентації з елементами опитувань, вікторин, практичних завдань та інших форм активної взаємодії [14, с. 79]. Така інтегративна та інтерактивна підтримка не лише забезпечує дистанційне отримання знань, але й залучає учнів до нового віртуального освітнього середовища в режимі реального часу, створюючи умови для їх соціальної присутності серед однолітків навіть за наявності фізичних обмежень.

Доцільним є використання цифрових інструментів, які сприяють комунікації в онлайн-середовищі та демонстрації навчального матеріалу. Зокрема, Google Classroom може слугувати платформою для надання навчальних матеріалів, збору завдань та зворотного зв'язку, тоді як Zoom чи Google Meet передбачають можливість синхронної взаємодії, проведення групових занять та індивідуальних консультацій з учнями з ООП. Для підтримки творчої активності та розвитку комунікативних навичок доцільно застосовувати інтерактивні сервіси, такі як Padlet чи інші віртуальні дошки, що дають змогу представляти учнівські роботи, організовувати спільні проекти та формувати відчуття належності до класної спільноти.

Загалом використання всіх вище наведених інструментів допомагає побудувати різноманітне та адаптоване навчальне середовище, у якому діти з ООП можуть ефективно освоювати навчальний матеріал, розвивати соціальні та комунікативні навички й бути повністю залученими до освітнього процесу.

Отже, для успішної соціалізації дітей з ООП в онлайн-середовищі необхідно створювати спеціальні педагогічні умови, які забезпечують активну участь учнів у навчанні, розвиток соціальних та комунікативних навичок, а також формування позитивного образу себе. До таких умов належать використання адаптованих навчальних матеріалів, синхронної та асинхронної

взаємодії, психологічний супровід та підтримка родин, активне сприяння асистента вчителя в освітньому процесі.

Асистент учителя має важливе значення в посередництві між учнем з ООП і цифровим середовищем: він допомагає освоювати нові онлайн-платформи, адаптує завдання та інструкції відповідно до індивідуальних потреб і створює психологічно комфортну атмосферу. Крім того, асистент може брати участь у синхронних заняттях, підтримуючи дітей під час виконання практичних завдань та налагоджуючи комунікацію з батьками, що залучені до освітнього процесу. Загалом асистент відіграє ключову роль у подоланні труднощів, пов'язаних зі сприйняттям і розумінням навчального матеріалу, індивідуально адаптуючи завдання до рівня розвитку дитини. Його присутність сприяє зниженню тривожності, налагодженню довірливих стосунків і формуванню інклюзивного та емоційно безпечного середовища, що є важливою умовою успішної соціалізації дітей з ООП.

Рівень розвитку стосунків дітей у малих соціальних групах на різних вікових етапах значною мірою визначається їхньою соціалізацією та якістю педагогічного керівництва. Це підкреслює важливість компетентного психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП, який спрямований не лише на їхній когнітивний розвиток, а й на формування особистості як активного суб'єкта соціальної взаємодії [15, с. 70]. Визначаючи напрями такої підтримки, необхідно враховувати варіативність освітніх маршрутів та індивідуальних навчальних траєкторій, що зумовлюється низкою чинників: типом порушення, застосованими засобами реабілітації, запитамі батьків, індивідуальними особливостями дитини та іншими характеристиками. Такий диференційований спосіб дасть змогу дієвіше адаптувати освітній процес до потреб кожного учня та забезпечить його успішну соціалізацію.

Висновки. Отже, розглянувши теоретичні засади та сучасні методи до впровадження інклюзивної освіти в умовах дистанційної форми навчання,

було з'ясовано, що ефективна соціалізація дітей з ООП залежить від створення сприятливого інклюзивного середовища, індивідуалізованого підходу та належної психологічної підтримки з боку педагогів, батьків та однолітків. В онлайн-середовищі доцільним для гарантування цих умов є використання різних цифрових інструментів, зокрема програм для розроблення презентацій, інтерактивних вправ, тестувань, інструментів для створення адаптованих навчальних матеріалів (наприклад, Canva), платформ для зворотного зв'язку, синхронної взаємодії та групових занять, віртуальних дощок. Розглянуті платформи та сервіси дають змогу адаптувати навчальні матеріали до індивідуальних потреб учнів, організувати синхронні та асинхронні заняття, підтримувати комунікацію та формувати соціальні навички. Тож дієве застосування інклюзивних підходів в онлайн-освіті є важливим фактором успішної соціалізації дітей з ООП та забезпечення їхнього рівноправного доступу до якісних освітніх послуг.

Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення впливу синхронних та асинхронних форматів онлайн-навчання на соціальну взаємодію та емоційний стан дітей з ООП.

Список використаних джерел

1. Weedon E., Lezcano-Barbero F. The challenges of making cross-country comparison of statistics on pupils with special educational needs. *European Journal of Special Needs Education*. 2020. Vol. 36, № 5. P. 854–862. DOI: <https://doi.org/10.1080/08856257.2020.1847763>.

2. Alkinj I., Pereira A., Santos P. C. The effects of an educational program based on modeling and social stories on improvements in the social skills of students with autism. *Heliyon*. 2022. Vol. 8, № 5. e09289. URL: [https://www.cell.com/heliyon/fulltext/S2405-8440\(22\)00577-1#au1](https://www.cell.com/heliyon/fulltext/S2405-8440(22)00577-1#au1) (дата звернення: 17.07.2025).

3. Azwar B. The Role of The Counseling Teacher In Developing The Social Dimensions of Children With Special Needs. *Munaddhomah: Jurnal Manajemen Pendidikan Islam*. 2022. Vol. 3, № 2. P. 126–138. DOI: <https://doi.org/10.31538/munaddhomah.v3i2.238>.

4. Олійник Г., Пиліук Н. Особливості соціалізації дітей з особливими потребами у сучасному українському суспільстві. *Social Work and Education*. 2020. Vol. 7, № 2. P. 178–185. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.20.2.3>.

5. Бахмат Н., Довгань О. Інклюзивне освітнє середовище як чинник соціалізації та розвитку молодших школярів з особливими освітніми потребами. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2025. № 38. С. 74–85. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2025-38-74-85>.

6. Прохоренко Л. Психологія інклюзії: освіта та соціалізація дітей з особливими потребами. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2024. Т. 115, № 3. С. 7–20. DOI: <https://doi.org/10.33189/ectu.v115i3.181>.

7. Колбасова Х. Психологічний супровід навчання дітей з ООП за умов воєнного часу: на допомогу батькам та освітянам. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 7(9). С. 46–58. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-7\(9\)-46-58](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-7(9)-46-58).

8. Гренюк Л., Олексенко В., Фединяк Н. Інклюзивне навчання в умовах війни: адаптація та нові виклики для педагогів. *Молодь і ринок*. 2025. № 2(234). С. 40–45. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.324600>.

9. Школяр Л., Михайлюченко А. Соціалізація дітей з особливими потребами у навчанні у закладах загальної середньої освіти України в умовах дії воєнного стану. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 5. С. 117–126. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.5.15>.

10. Вишник О. Особливості проведення уроків технологічної освітньої галузі на тему «Аплікація» в умовах дистанційного навчання в інклюзивному класі початкової школи. *Вісник Глухівського національного педагогічного*

університету імені Олександра Довженка. 2025. Т. 2, № 58. С. 198–203. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2025-2-58-198-203>.

11. Врочинська Л. І., Вербовський І. А., Котломанітова Г. О. Інноваційні підходи до соціалізації дітей з особливими освітніми потребами. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 2(57). С. 190–194. DOI: <https://doi.org/10.32782/26636085/2023/57.2.38>.

12. Касьянова О. М., Кравець Л. М., Бойко О. Ю. Віртуальна взаємодія в інклюзивному освітньому середовищі. *Академічні візії*. 2024. № 35. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1350/1222> (дата звернення: 16.07.2025).

13. Кас'яненко О. М., Лалак Л. М., Фенчак Л. М. Інклюзивне дистанційне навчання в сучасному освітньому просторі: способи організації, шляхи, методи, ефективність. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 9(14). С. 149–160. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9\(14\)-149-159](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9(14)-149-159).

14. Зязюн Л., Захарія А. Використання платформи Nearpod у навчанні дітей з особливими освітніми потребами в умовах дистанційної освіти: огляд інноваційного уроку української літератури. *Ars Linguodidacticae*. 2023. № 11. С. 77–86. DOI: <https://doi.org/10.17721/2663-0303.2023.1.05>.

15. Абрамович Т. В. Труднощі соціалізації дітей з особливими освітніми потребами. *Інклюзія і суспільство*. 2023. № 2. С. 64–71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-2-9>.